

Original title:
Jan Assmann, Monotheismus und die Sprache
der Gewalt
Originally published in Austria by:
Picus Verlag Ges.m.b.H., Vienna
© 2006 Picus Verlag Ges.m.b.H., Vienna
© of the translation: S. Fischer Foundation
by order of TRADUKI

Izdavanje ovog dela je pomogao TRADUKI, književna mreža koju su zajednički pokrenuli Savezno ministarstvo za evropske i međunarodne poslove Republike Austrije, Ministarstvo spoljnih poslova Savezne Republike Nemačke, Švajcarska fondacija za kulturu Pro Helvetia, Kultur Kontakt Austrija, Gete Institut i Fondacija S. Fišer.

traduki

 traduki

JAN ASMAN

MONOTEIZAM I JEZIK NASILJA

Sa nemačkog preveo:
Dejan Aničić

**2009
Karpos**

Sadržaj:

1. Predgovor	7
2. Monoteizam i jezik nasilja	13
3. Predavanja u Bečkoj gradskoj većnici	53
4. Beleška o autoru	57

Predgovor

Spektar upotrebe nasilja je širok i neprestano menja fiziognomiju u pogledu na fenomene i njihov kvantitet u društvenoj istoriji. Nasilje u primarnim grupama, društveno odobreno nasilje u institucijama i putem njih, kriminalno nasilje, individualno nasilje u izlivu besa, predstave nasilja u medijima – to su samo neki pojmovi za fenomenologiju nasilja. Nasilje i primena nasilja imaju važno mesto u ljudskoj istoriji, kako u kraćim vremenskim periodima, tako i u njenom celokupnom trajanju.

„Uspešna primena nasilja“, strateški pravilno smeštena, donela je prednosti u evoluciji. Sve do danas, primena nasilja u političkoj kao i u individualnoj istoriji beleži uspehe. Mada su savremena društva, u sporom i kontinuiranom razvoju, pacifikovana, postoji beskrajno mnogo suprotnih trendova, neistovremenosti, kulturoloških kašnjenja (*cultural lags*). Društveni i politički odnosi su pacifikovani u moder-

nom dobu tokom monopolizovanja nasilja od strane nacionalne države i njihovih instrumenata.

U istoj meri u kojoj su razlike u moći između društvenih grupa i akterki i aktera postale manje i u meri u kojoj je monopol na nasilje prešao na profesionalne institucije (policija i vojska), primena nasilja je prognana iz svakodnevnog života. Strogo kažnjavanje učenica i učenika, dece, šegrta, supruga od strane njihovih muževa je potisnuto i kriminalizovano; ono i dalje postoji, iako je primena nasilja u međuvremenu izvgnuta javnom preziru. Analiza istorijskih dokaza pacifikovanja, motivisala je društvenog filozofa Norberta Elijasa da ove društvene razvoje u novom dobu tematizuje kao „proces civilizovanja“.

„Pokorica“ civilizovanog ponašanja je, kao što je „Doba ekstrema“ pokazalo (Erik J. Hobsbaum je tako nazvao XX vek), izuzetno tanka. Varvarstva nacionalsocijalizma i staljinizma demonstrirala su skoro industrijsku primenu nasilja nad milionima ljudi. A kočnice koje sprečavaju da se nasilje vrši po zapovesti, kao što su pokazali najnoviji primeri u Abu Graibu i Gvantanamu i izveštaji o kršenju ljudskih prava, očigledno su slabe isto koliko i ranije.

Takođe nasuprot relativno mirnom i civilizovanom životu građanki i građana u zemljama Evropske zajednice stoji izuzetno veliki interes za kanalisa-

nu primenu nasilja u sve većem učešću u boričkim sportovima kao i eksponencijalnom porastu zainteresovanosti za medijske produkte koji prikazuju nasilje i za njihovo konzumiranje. Procene psihološkinja i psihologa, pedagoškinja i pedagoga, antropološkinja i antropologa osciluju između nalaza o agresivnoj i nasilnoj vrsti primata i nauke o kulturi inspirisane prosvetiteljstvom, koja se koleba između moderne pedagogije i *cultural studies* perspektive koja se prvenstveno interesuje za narative o primeni nasilja i koja dijagnostifikuje vrstu sposobnu da uči.

Primeni fizičkog nasilja – bilo da se dešava na individualnom, kolektivnom ili institucionalnom nivou – prethode procesi eskalacije u formi komunikacije kao i u jeziku. Oni pojedince i grupe izopštavaju, izdvajaju, stigmatizuju. Uvek kada se u istoriji „zlo“ i njegove osovine verbalno preciziraju, preti i fizička primena nasilja protiv pojedinaca i grupa.

Kada je u pitanju *conditio humana*, može da nas uspokoji činjenica da primena nasilja želi da se pripremi putem jezičkih, retoričkih ekscesa. Samo izuzetno retko, primena nasilja protiv pojedinaca i grupa bila je i biva opravdavana čisto s racionalnim ciljem i s pozicija strategija moći. Propovednici i idelozi, naučnice i naučnici i publicistkinje i publicisti morali su i moraju da pripreme teren. Taj istorijski nalaz o vezi jezičkog

nasilja sa činom nasilja služi kao upozorenje, jer nasilje u jeziku u istoriji, naročito kada ga vrše politički i institucionalni stubovi moći, tek retko ostaje bez fizičkih posledica.

Tema ove publikacije Jana Asmana postala je naročito aktuelna nakon ubistva holandskog režisera Tea van Goga, koga je na ulici usmrtio jedan fanatični musliman, kao i zbog aktivnosti propovednika mržnje i terorističkih napada. Već niz godina smo svedoci razvoja avramitskih religija u smeru novog fundamentalizma, koji svesno uspaljuje i podbada.

„Te religije imaju“, kaže Asman, „pored istine koju objavljuju i nekog ko je naspram njih, protiv koga se bore. Jedino one znaju za jeretike i pagane, krivoverje, sekte, praznoverje, idolopoklonstvo, magiju, neznanje, neveru, jeresi i druge pojavne oblike, kako već da se zovu, onoga što one denuciraju, progone i isključuju kao neistinito“.

Istoričarke i istoričari upoznati su sa razvojem religijskih institucija kao i sa izražajnim oblicima starih fundamentalizama. Među tamne mrlje evropske istorije, u kojoj je došlo i do razvoja i naglašavanja prosvetiteljstva, spadaju i inkvizicija, autodafé, proterivanje i ubijanje ljudi koji su imali drugačija ubeđenja.

Hrišćanstvo je tek u doba sekularizacije, prosvetiteljstva i konkordata postalo pitomo i srdačnije pre-

ma ljudima, što danas srećemo u angažovanom radu crkvenih institucija, koje se između ostalog zalažu za adekvatan tretman emigrantkinja i emigranata i nezaštićenih društvenih slojeva.

Kada se danas u zapadnom svetu ponekad počne žaliti za gubitkom vrednosti i ideja, valjalo bi pomisliti da je možda upravo to „gubljenje istine“ bilo ono što je položilo važne temelje za civilizovanje društva u novom dobu.

Suzbijanje primene nasilja i spremnosti na nasilje u jeziku i delu, jeste neprestani zadatak kome se ne naziru granice ni u društvu ni u kulturi. Tek onda kada intelektualna mreža sazdana iz nauke o kulturi i kritike kulture postane gusta u široj javnosti, postoji šansa da se one preduprede. Naučni radovi, poput radova Jana Asmana, kao i publikacije slične ovoj, veoma su bitni u tom smislu.

Hubert Kristijan Ehalt